

Дмитро Степовик
доктор філософії,
доктор мистецтвознавства,
доктор богословських наук,
професор,
провідний співробітник
Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
імені М.Т. Рильського
НАН України,
професор історії мистецтва
Київської Духовної Академії,
м. Київ

ЗЕМНЕ І ВІЧНЕ:

про райський сад у грішному світі

Тракувати Біблію, яка є істинним Словом Божим, віддавна дозволялося лише високоосвіченим богословам, яких прийнято називати “святими отцями”. Люди християнської цивілізації, певна річ, шанують ці коментарі, які іноді багатократно перевищують за розміром саму Біблію. Наприклад, три товстезних томи “Тлумачної Біблії” *Олександра Лопухіна*, численні багатотомні “Біблійні словники”, “Біблійні енциклопедії”, “Біблійні Симфонії”. Здається, усе вже всебічно і багаторазово досліджено, з різних поглядів прокоментоване кожне слово, від першої біблійної книги “Буття” до останньої — “Об’явлення святого Івана Богослова”.

Аж, виявляється, і в XXI-му столітті в текстах Біблії можна багато чого відкрити; дарма, що найдавніші тексти написані пророком *Мойсеєм* три з половиною тисячі років тому, а заключні розділи й вірші Біблії — близько двох тисяч років тому! Так, справді, у цій славетній, давній Книзі книг і нині можна відкрити такі глибини, що вони цікавлять і навіть вражають сучасного переінформованого читача, якого ніби вже й нічим не здивуєш.

Такою книгою, яка щойно видана в Києві Національним видавництвом “Веселка” і не може не подивувати своїми знахідками, є праця відомого публіциста, письменника *Андрія Топачевського*

“З Божого саду. Рослини і тварини у Святому Письмі” (280 с.). Це не богословський трактат (хоч книга написана з євангельських позицій), але — популярна, цікава, багата образною мовою книжка з численними кольоровими ілюстраціями дерев, кущів, трав, їхніх квітів і плодів, а також — свійських та диких тварин. Не озираючись на звичайну т. зв. біблійну ботаніку і зоологію, автор пише про значення цих істот як дійових осіб саме української Біблії. Книга вабить до себе не тільки вишуканою ошатністю, але й достеменністю, з якою автор визначив усі, майже без винятку, назви, знайшов їхні відповідники у сьогоденному розмаїтому світі ботаніки і зоології, склав цікаві описи з оригінальними коментарями до них. При цьому думки вчених природознавців не суперечать, але лише підтверджують вислови старозавітних пророків і Святих апостолів. Це, певна річ, могла зробити людина не просто компетентна, а й віруюча, та — близька до науки.

Андрій Топачевський виріс у науковій родині: його батько, **Олександр Топачевський** — світило української ботаніки, багаторічний директор Інституту гідробіології НАН України (меморіальну дошку академіка О. Топачевського знають кияни — вона на будинку нинішнього Інституту географії по Володимирській вулиці, 44, біля входу до станції метро “Золоті Ворота”). А прадід Яків, родич **М.С. Грушевського**, у XIX ст. був священиком на Київщині та Житомирщині (Рід Михайла Грушевського. — К., 2006. — С. 598).

Обидва розділи книги — “Таємниці біблійних рослин” та “Відкрий себе” з 88-ма підрозділами — читаються з неослабною увагою. *“Якими плодами живилися праотці Адам і Ной? Ніколи не куштували вони навіть звичайної картоплі, не смакували лимонами та апельсинами. Але жили понад вік! Лише сім головних культурних рослин вирощували наші давні предки. Та цього вистачало, щоб збудувати сильні держави, створити неперевершені шедеври мистецтва. Коли ж і звідки прийшли до нас культурні рослини і свійські тварини? Чому рослини й тварини з’явилися на сторінках Святого Письма? Чи змінилися вони за останні три тисячі років?”* На ці й багато інших питань автор відповідає у культурно-історичній площині, згідно з новітніми науковими уявленнями, при цьому — з позиції сучасного креаціонізму, тобто визнаючи божественне походження Світу. В цьому, на мій погляд, одна з гуманних, духовних рис цієї праці. Є й інші. Адже порозуміння релігії з наукою, яке сталося ще в минулому столітті, й сьогодні дозволяє нам побачити Світ у його цілості, дає грандіозні результати не лише у розв’язанні світоглядних проблем, але й у виховних, морально-етичних аспектах життя і діяльності Людини.

Як відомо, автори біблійних книг змальовували природні явища відповідно до набутих ними тогочасних знань, передаючи їх читачам зрозумілими, звичайними поняттями. Ця традиція зберігається сьогодні дослідниками Природи, які, не виключаючи Бога і надприродну дійсність, не мають труднощів у

трактуванні Святого Письма, навіть при наявності, притаманній кожному авторів, суб’єктивної позиції. З огляду на це книга “З Божого саду” заслуговує на особливу увагу як видатний взірець сучасної художньо-пізнавальної літератури... Єдність змісту і форми, як на мене, досягнута ще й завдяки вишуканій простоті композиції кожної новели (підрозділу), що починається умовним символом персонажа розповіді, згаданого у наведеному поруч біблійному вірші, а далі — розгорнутого в реалістичне зображення (енциклопедичний малюнок, твір мистецтва, сучасна світлина). Цьому сприяє багатий іконографічний, ілюстративний матеріал, наданий київськими і львівськими музеями, а також графіка стародавніх атласів, бестіаріїв, репродукції світових шедеврів. Українські ікони невідомих авторів, народні картини і вишивки органічно сусідують з творами майстрів — **Альбрехта Дюрера, Паоло Веронезе, Тараса Шевченка, Тимофія і Михайла Бойчуків, Олександра Мурашка.**

Твори на біблійні теми зазвичай викликають питання щодо застосування термінів. Давні помилки переписувачів, розбіжності у різних перекладах Біблії призводять до труднощів розуміння деяких текстів або ідентифікації окремих подій, персонажів, місцин, істот або їхніх сучасних назв. Існує наука герменевтика, завданням якої є віднаходження первісного значення реалій, зображених у Біблії та відтворення їх сучасними мовними засобами. Очевидно, що авторів, знайомому з відповідною літературою, вдалося успішно здійснити ідентифікацію біблійних істот саме у національному контексті, шляхом зіставлення кількох українських, англійських, а також польсько-го, російського перекладів Святого Письма.

Не можна не підтримати автора, коли він закликає читача берегти Світ, створений Господом, захищати від знищення рідкісні види дерев, трав, звірів, птахів. Природоохоронний рух, що розпочався у другій половині XX ст. і нині залучає все більше прибічників, цілковито відповідає духу і приписам релігійної моралі. І не лише християнської! Мабуть, на часі всім церквам об’єднати свої зусилля у святій справі порятунку Світу і Людини в ньому від таких гріхів, як забруднення довкілля, хижацьке використання природних ресурсів, знищення різноманітних, неповторних істот у лісах, полях, горах, морях і річках. Для цього необхідно очистити власну душу і совість, а це і є дорога до усвідомлення цілісності Світу, незалежно від віри чи конфесій.

Вітаючи появу багаторічної праці Андрія Топачевського окремим виданням, відзначаючи майстерність, цілеспрямованість і наполегливість автора, варто зазначити, що входження до світу Природи, відображеного у Біблії, сприяє її розумінню, будить цікавість, особливо молоді, до богонатхненних книг Святого Письма. Тому хочеться повторити слова автора Макавейських книг (2 Мак. 2:25): *“Ми старалися дати душевне задоволення тим, що захочуть їх читати, легкість тим, хто волітиме затримати їх у пам’яті, а користь усім тим, кому потрапить у руки ця книга”.* ■